

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра фінансів

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи

зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Фіскальне та митне адміністрування»

з теми:

«МАЙНОВЕ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ»

Виконавець:

студент факультету фінансів та
банківської справи
Гогулінський Володимир Володимирович

Науковий керівник:

к.е.н., доцент
Луценко Ірина Сергіївна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми кваліфікаційної роботи. Основним завданням соціально-економічного розвитку країни, яка стала на шлях модернізаційних перетворень, є забезпечення місцевого самоврядування фінансовими ресурсами для задоволення суспільних потреб. Достатність фінансових ресурсів дає органам місцевого самоврядування можливість виконувати покладені на них функції і створювати умови для реалізації стратегій розвитку регіонів та країни загалом.

Започаткований в Україні процес фіскальної децентралізації сприяв збільшенню надходжень місцевих податків і зборів, але не усунув проблемні аспекти їх стягнення. У цьому контексті особливе місце відводиться майновому оподаткуванню як одному з основних джерел власних фінансових ресурсів місцевих бюджетів.

Податки на майно є невід'ємною частиною податкових систем розвинутих країн. Вони виступають не лише як важливий фіскальний інструмент, а й як соціально справедливий економічний регулятор розвитку країни. Крім того, досвід таких країн світу свідчить, що майнове оподаткування є одним з ефективних джерел податкових надходжень, і йому приділяється особлива увага. Застосування податків на майно, особливо на місцевому рівні, здатне значною мірою посилити виконання ними їхніх функцій та сприяти розвитку територій.

Вивчення окремих аспектів проблем, пов'язаних з оподаткуванням майна, його впливом на фінансовий стан суб'єктів господарювання та виконанням запланованих податкових надходжень у дохідну частину бюджету, знайшло своє відображення в наукових розробках вчених, таких як: Б.С. Гузар, Г.В. Долга, А.Г. Дубоносова, А.І Крисоватий, А.М. Мельник, О.А. Фрадинський, В.І. Дубровський, В.В. Черкашин, І.В. Педь та багато інших.

Дослідженню земельного оподаткування України присвячено праці вітчизняних науковців, а саме: В.І. Болонська, Л.І. Бобошко, М.М. Свердан, О.К. Терентьєва, А.М. Третяк, Г.М. Білецька, А.С. Павлій, О.В. Шевченко та інші.

Розгляд теоретичних засад оподаткування транспорту пов'язаний з іменами таких українських вчених як: А.С. Овчаренко, В.І. Даналишин, О.М. Стефанків, О.А. Ціжма, І.Є. Криницький, якими було визначені загальні принципи та актуальні проблеми.

Проте наявність ряду дискусійних питань потребує подальшого дослідження, що пов'язано з тим що система майнового оподаткування в Україні останнім часом суттєво змінилася, зазнавши як кількісних, так і якісних змін. Але, незважаючи на позитивні зміни в податковому законодавстві, механізм адміністрування податків на майно та їх фіскальна роль на сьогодні є недосконалими. Все це свідчить про актуальність теми обраного наукового дослідження.

Мета і завдання кваліфікаційної роботи. Метою кваліфікаційної роботи є узагальнення теоретичних засад майнового оподаткування та надання практичних рекомендацій щодо його вдосконалення в напрямках посилення фіскальної ефективності та регулюючого потенціалу. Для досягнення визначеної мети необхідно виконати наступні завдання:

- систематизувати наукові розробки вчених для ідентифікації сутності майнового оподаткування;
- простежити ретроспективу становлення та розвитку системи майнового оподаткування в світі та в Україні;
- дослідити механізм оподаткування майновими податками;
- здійснити моніторинг фіскального значення майнового оподаткування в Україні;
- проаналізувати доцільність застосування пільг в майновому оподаткуванні;
- здійснити діагностику фіскальної та регулюючої особливості плати за землю, як основної складової майнових податків;
- проаналізувати зарубіжний досвід оподаткування майна та можливості його впровадження в українську практику;
- розглянути шляхи підвищення ефективності майнового оподаткування в Україні;
- спрогнозувати надходження податку на майно в Україні за допомогою економіко-математичної моделі.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є процес оподаткування майна в Україні

Предметом кваліфікаційної роботи є економічні відносини, що виникають в процесі оподаткування майна.

Методи дослідження. У процесі дослідження були використанні загальноприйняті методи системного та комплексного дослідження: метод аналізу і синтезу – при деталізації системи майнового оподаткування шляхом розчленування її на складові частини; історичний метод – для дослідження історичного розвитку майнового оподаткування; табличний метод – для оформлення статистичних даних у вигляді таблиць; метод порівняння – для зіставлення фактичних даних звітного та попередніх років; статистико-економічні методи – для оцінки фіскального значення майнових податків у структурі доходів Зведеного бюджету; графічний метод – для наочного відображення результатів дослідження; метод порівняння – при вивченні зарубіжного досвіду застосування майнових податків; методи факторного аналізу – при виявленні й вимірюванні впливу факторів на результативність оподаткування майна; економіко-математичний метод – для визначення впливу факторів на показники надходження майнових податків та прогнозування; абстрактно-логічний метод – при формулюванні висновків.

Особистий внесок. Наукові положення, висновки та пропозиції дослідження, які виносяться на захист, отримані автором самостійно.

Інформаційною базою кваліфікаційної роботи стали законодавство України, зокрема, Податковий Кодекс України та інші законодавчі та нормативні акти; наукова література та електронні ресурси з питань майнового оподаткування; офіційні звіти Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби України, Державної податкової служби, Державної служби статистики України, Державної служби з питань геодезії та кадастру.

Науковою новизною отриманих результатів є теоретичне обґрунтування та практичне вирішення сукупності завдань пов'язаних із удосконаленням механізму оподаткування майновими податками. Більш повно теоретичні та практичні здобутки кваліфікаційної роботи, що визначають її наукову новизну полягають у наступному:

- набули подальшого розвитку напрями удосконалення механізму оподаткування майновими податками, які враховують доцільність застосування податкових пільг з майнових податків та зміни бази оподаткування податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки;

- набули подальшого розвитку оцінювання фіскальної ефективності та регулюючого потенціалу майнових податків.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що представлені напрями удосконалення можуть бути використані в роботі Податкової служби України при розробці нормативно-правових актів, у роботі науково-дослідних установ та навчальному процесі.

Публікації. За результатами дослідження опубліковано статтю в електронному фаховому виданні «Ефективна економіка» на тему: «Моніторинг фіскальної ролі майнового оподаткування в Україні».

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 111 сторінок друкованого тексту, містить 24 таблиці та 11 рисунків. Список використаних джерел нараховує 75 найменувань та займає 8 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі **«Концептуальні засади майнового оподаткування»** ідентифіковано сутність майнового оподаткування; висвітлено ретроспективу розвитку системи майнового оподаткування; розглянуто механізм оподаткування майновими податками.

У другому розділі **«Сучасна практика та проблематика майнового оподаткування в Україні»** проведено моніторинг фіскального значення майнового оподаткування в Україні; проаналізовано доцільність застосування пільг в майновому оподаткуванні; проведено діагностику фіскальної та регулюючої особливості плати за землю, як основної складової майнових податків.

У третьому розділі **«Шляхи удосконалення системи майнового оподаткування України»** розглянуто зарубіжний досвід оподаткування

майна та можливості його впровадження в українську практику; запропоновано шляхи підвищення ефективності майнового оподаткування в Україні; здійснено прогнозування надходжень податку на майно в Україні за допомогою економіко-математичної моделі.

ВИСНОВКИ

1. Розглядаючи сутність майнового оподаткування було встановлено, що досі як у науковому середовищі, так і в законодавчій площині немає загальноприйнятого поняття «майнові податки». Тому існує три основні погляди науковців, щодо визначення сутності майнового оподаткування, а саме:

- на перший погляд, оподаткування майна формує сукупність податків, пов'язаних з наявністю чи переміщенням власності. У цьому сенсі майнові податки повинні включати податки на прибуток, податки на приріст капіталу та ресурсні платежі, що не зовсім доречно;

- другий погляд полягає у визначенні майна об'єктом оподаткування лише тоді, коли платник податків має податкове зобов'язання, тобто у контексті закону про певний податок на майно;

- третій погляд полягає у визначенні об'єктом оподаткування лише майна (рухомого та нерухомого), незалежно від можливості забезпечити дохід його власнику. Такий підхід у спрощеній формі й відображає суть оподаткування майна.

2. У результаті дослідження генезису виникнення та розвитку оподаткування майна було встановлено, що посилення на майнові податки датуються давньою Грецією та Римом. Наприклад, у Стародавній Греції була ейсфора - тимчасовий надзвичайний внесок, необхідний для фінансування за форс-мажорних обставин (війна, будівництво морського флоту), а в Стародавньому Римі існував податок *tributum*, розмір якого залежав від земельної власності громадянина.

Першим класичним податком на майно на території України можна вважати податок, який був введений в 947 р. Княгинею Ольгою. Що стосується незалежної України, то розвиток майнового оподаткування можна об'єднати у два періоди, а саме: перший період (1991-2014 рр.) – це період становлення майнових податків в Україні, який супроводжувався розробкою нових законопроектів та вдосконаленням бази податків на майно; другий період (2014 - дотепер) – після внесення змін до Податкового кодексу України та, як результат, формування розділу "Податок на майно" у Податковому кодексі.

3. Проаналізувавши механізм майнового оподаткування в Україні можна стверджувати, що майнові податки заохочують власників краще використовувати наявні в них активи; створюють основу для органів місцевого самоврядування при формуванні додаткових стимулів для підвищення привабливості їх територій задля проживання та започаткування бізнесу. Проте наявні й недоліки, а саме: невідповідність отриманих доходів

громадян витратам, які необхідно сплатити власникам майна у вигляді податку; надання великої кількості податкових пільг, що фактично звільняє фізичних осіб від сплати цього податку; відсутність диференційованих ставок податку залежно від площі нерухомості.

4. У результаті проведення моніторингу фіскальної ефективності майнових податків було встановлено, що майнові податки мають низьку фіскальну ефективність, це підтверджується низькою питоною вагою майнових податків у доходах Зведеного бюджету України на рівні 2,9% та зменшенням частки їх у ВВП. Аналіз сучасного стану оподаткування майна в Україні вказує на необхідність реформування системи оподаткування майна, яка може бути як стабільним джерелом доходів місцевих бюджетів, так і важливим економічним регулятором країни. Перш за все, реформа податку на майно в Україні має бути спрямована не лише на збільшення його фіскальної ролі, що є дуже важливим напрямком у контексті децентралізації, а й на врахування соціальної, економічної та екологічної складових податку на майно.

5. Досліджуючи доцільність застосування пільг з майнових податків було встановлено, що визначення критеріїв надання податкових пільг є досить складною проблемою, особливо для країн з низьким рівнем економічного розвитку. При встановленні критеріїв надання податкових пільг з майнових податків необхідно враховувати економічну мету таких податків – наповнення дохідної частини бюджету з дотриманням принципів соціальної справедливості та ефективності використання нерухомості. Ось чому з точки зору оподаткування податком на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, пільги повинні застосовуватися лише до власників нерухомості, що належить до груп доходів перших п'яти децилів, та власного нерухомого майна економ-класу, успадкованого або приватизованого державного житла через розпад Радянського Союзу. Для власників земель необхідно зменшити кількість пільг і перейти до принципу об'єктивності в їх встановленні.

6. При здійсненні діагностики фіскальної та регулюючої особливості плати за землю, як основної складової майнових податків було встановлено, що сфера земельних відносин в Україні, як і в багатьох країнах європейського простору, є важливим інструментом державного регулювання економічного сектору, а тому відіграє важливу роль у суспільстві та у фінансовій політиці держав. Плата за землю є другим за обсягом джерелом фіскальних надходжень до місцевих бюджетів. Динаміка плати за землю свідчить про стабільне збільшення надходжень з року в рік, а її структура свідчить про те, що вона складається в основному з орендної плати та головними платниками плати за землю є юридичні особи.

7. У результаті дослідження зарубіжного досвіду оподаткування майна було встановлено, що зарубіжний досвід розвинутих країн показує нам наскільки є різноманітними майнові податки в світі та вказує на те, що майнові податки повинні стати основою податкових надходжень місцевих бюджетів, що в сучасних українських реаліях є доволі складним процесом. Тому,

виходячи із досвіду зарубіжних країн, для початку потрібно, перш за все, зміни базу оподаткування податку на нерухоме майно, оскільки використання в якості бази – площі об'єкта не враховує мету його використання та основні характеристики. При цьому розрахунок має проводитись з використанням коефіцієнтів, які враховували б розміщення нерухомості, умови використання об'єктів, їх технічні показники, ступінь зносу, фактори місцевості; у разі оподаткування житлової нерухомості необхідно зважати на те, первинним або вторинним є житло. Для з'ясування вартості оцінки ефективним буде використання методу масової оцінки, який проводиться в більшості досліджуваних країн.

8. Встановлено, що для покращення стягнення майнових податків та їх справедливого встановлення доцільно:

- по-перше, забезпечити максимальне покриття податкової бази шляхом внесення змін до Податкового кодексу щодо доповнення нормою, яка визначала б базу оподаткування житлової та нежитлової нерухомості, на яку відсутні документи про право власності у фізичних осіб, на підставі технічних паспортів та/або книг господарського обліку; надання органам місцевого самоврядування широких повноважень у галузі адміністрування та контролю за податками на майно;

- по-друге, вдосконалити механізм оцінки податкової бази шляхом встановлення ряду коефіцієнтів для диверсифікації податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, відповідно до основних характеристик будівель, а також шляхом вдосконалення формули нормативної грошової оцінки земель та зменшення вартості процедур, пов'язаних з реєстрацією земельної ділянки;

- по-третє, необхідно пов'язати стягнення транспортного податку не тільки з технічними характеристиками транспортних засобів, але й з їх впливом на навколишнє середовище;

- по-четверте, чітко визначити склад об'єктів оподаткування та мінімізувати кількість об'єктів, які звільнені від оподаткування або не оподатковуються, зменшити кількість пільг із сплати цих платежів до бюджетів, оскільки такі звільнення є прихованими фінансовими збитками місцевих громад.

9. При прогнозуванні надходжень податку на майно в Україні за допомогою економіко-математичної моделі встановлено, що прогнозні значення надходжень майнових податків в 2020 р. та 2021 р. складатимуть 43621,6 млн. грн. та 60725,3 млн. грн. відповідно.

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня магістра

Гогулінського В.В.

«Майнове оподаткування в Україні»

Одеський національний економічний університет

м. Одеса, 2020 рік

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

У роботі розкривається актуальність дослідження за обраним напрямом, ставиться проблема, мета і завдання дослідження, визначаються предмет та об'єкт дослідження.

У кваліфікаційній роботі розглядаються концептуальні засади майнового оподаткування, а саме: висвітлюється сутність, визначається ретроспектива розвитку та механізм майнового оподаткування.

Проведено моніторинг фіскального значення майнових податків та прогнозовано їх надходження до Зведеного бюджету України на 2020-2021 рр.. Проаналізовано доцільність застосування пільг в майновому оподаткуванні та проведено діагностику фіскальної та регулюючої особливості плати за землю, як основної складової майнових податків.

Розглянуто зарубіжний досвід оподаткування майна та можливості його впровадження в українську практику.

В процесі роботи зроблено висновки та пропозиції щодо перспективних шляхів підвищення ефективності майнового оподаткування в Україні з метою забезпечення розвитку податкової системи.

Ключові слова: майнові податки, податкові надходження, плата за землю, податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, транспортний податок.

ANNOTATION

qualification work for a master's degree

Hohulinskyi V.

«Property taxation in Ukraine»

Odessa National University of Economics

c. Odessa, 2020

Qualification work consists of an introduction, three sections, conclusions and a list of sources used.

The paper reveals the relevance of the study in the chosen direction, sets the problem, purpose and objectives of the study, determines the subject and object of the study.

The qualification work considers the conceptual principles of property taxation, namely: the essence is highlighted, a retrospective of development and the mechanism of property taxation are determined.

The fiscal significance of property taxes was monitored and their receipts to the Consolidated Budget of Ukraine for 2020-2021 were forecast. The expediency of application of privileges in the property taxation is analyzed and diagnostics of fiscal and regulating feature of payment for the earth as the basic component of property taxes is carried out.

The foreign experience of property taxation and the possibility of its introduction into Ukrainian practice are considered.

In the course of the work, conclusions and proposals were made on promising ways to increase the efficiency of property taxation in Ukraine in order to ensure the development of the tax system.

Key words: property taxes, tax revenues, land fees, real estate tax, non-land parcel, transport tax.